

De vrouwen van Troje

Van Pat Barker verscheen eveneens
bij Ambo|Anthos *uitgevers*

De stilte van de vrouwen

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Pat Barker

De vrouwen van Troje

Vertaald uit het Engels door Eefje Bosch

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 5666 7

© 2021 Pat Barker

© 2021 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos *uitgevers*,

Amsterdam en Eefje Bosch

Oorspronkelijke titel *The Women of Troy*

Oorspronkelijke uitgever Hamish Hamilton, part of
the Penguin Random House group of companies

Omslagontwerp Roald Triebels, Amsterdam

Omslagillustratie © Sarah Young

Foto auteur © Justine Stoddart

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor Jack, Maggie en Mr. Hobbes;
en in liefdevolle herinnering aan Ben

In de onderbuik van het paard: warmte, duisternis, zweet, angst. Ze zitten dicht opeengepakt, als olijven in een pot. Hij heeft een hekel aan fysiek contact. Altijd al gehad. Zelfs van een schone, zoetgeurende huid krijgt hij braakneigingen – en deze mannen stinken. Ze zouden beter stil kunnen blijven zitten, maar dat doen ze niet. Iedereen schuift heen en weer in een poging wat meer ruimte voor zijn schouders te creëren, allemaal in elkaar verstrengeld en kronkelend als wormen in de paardenstront.

Rode bloedworm.

Door die term wordt hij teruggeslingerd; terug, terug, het verleden in, helemaal tot aan het huis van zijn grootvader. Als jongetje – wat sommigen hem blijkbaar nog steeds vinden – ging hij 's ochtends altijd naar de stallen, dan rende hij over het pad tussen de hoge hagen door, terwijl zijn adem stolde in de lucht en alle kale takjes glinsterden in het roodachtige licht. Bij het omslaan van de bocht zag hij die arme Rufus bij het hek van de eerste wei staan – ertegenaan leunen was het eigenlijk meer. Hij had op Rufus leren rijden, net als bijna iedereen, want Rufus was een buitengewoon stabiel paard. Er werd altijd gekscherend gezegd dat als je bijna van hem afviel, hij een hoef uitstak om je terug omhoog te schuiven. Hij had alleen maar gelukkige herinneringen aan het leren rijden, daarom krabde hij Rufus eens lekker stevig, overal waar hij zelf

niet bij kon, en blies toen in zijn neusgaten, zodat hun adem zich vermengde en er een snuivend, warm geluid klonk. Het geluid van veiligheid.

God, wat had hij van dat paard gehouden – meer nog dan van zijn moeder, zelfs meer dan van zijn kindermisje, dat zodra hij zeven werd al bij hem was weggehaald. Rufus. Zelfs de naam had voor een band gezorgd: Rufus; Pyrrhus. Beide namen betekenen ‘rood’ – en daar stonden ze dan, allebei opvallend roodharig, hoewel Rufus eerder kastanjekleurig dan roodbruin was. Als veulen glom zijn vacht als de eerste wilde kastanjes in de herfst, maar nu was hij natuurlijk ouder. En ziek. ‘Dié staat er magertjes bij,’ had een stalknecht vorige winter al gezegd. En sindsdien was hij elke maand verder afgevallen; zijn bekkenbot stak uit, zijn schouders kregen scherpe punten – geleidelijk aan werd hij vel over been. Zelfs het weelderige zomergras had geen vet op zijn botten gekweekt. Op een dag, toen Pyrrhus een stalknecht een bergje losse keutels met een schep had zien opruimen, had hij gevraagd: ‘Waarom ziet dat er zo uit?’

‘Rode bloedworm,’ zei de man. ‘Die arme drommel zit er helemaal onder.’

Rode bloedworm.

En door dat ene woord wordt hij weer terug de hel in geslingerd.

In het begin mochten ze kaarsen mee, maar wel onder de strikte voorwaarde dat die gedoofd werden zodra het paard in beweging zou komen. Zwakke, flakkerende lichtjes, maar toch hadden die voorkomen dat hij onder een deken van duisternis en angst naar adem moest snakken. Ja, angst. Kon hij die maar wegwuiven, maar die is er; zijn droge mond en verslapt darmen liegen niet. Hij probeert te bidden, maar geen god die hem hoort, dus sluit hij zijn ogen en denkt: *vader*. Dat woord voelt ongemakkelijk, als een nieuw zwaard nog voor je vingers aan het heft hebben kunnen wennen. Heeft hij zijn vader ooit gezien? Zo ja, dan was dat als baby, nog te

jong om zich de belangrijkste ontmoeting van zijn leven te herinneren. Hij probeert *Achilles* – en eigenlijk is het makkelijker, prettiger dezelfde naam te gebruiken als iedereen in het leger doet.

Hij laat zijn blik langs de rij mannen tegenover hem gaan, ziet al hun gezichten van onderen belicht, met kleine, dansende vlammetjes in hun ogen. Deze mannen hebben naast zijn vader gestreden. Daar zit Odysseus: donker, slank, listig, de initiatiefnemer van deze hele onderneming. Hij had het paard ontworpen, het laten bouwen, een Trojaanse prins gevangen en gemarteld om informatie los te krijgen over de stadsverdediging – en uiteindelijk het verhaal bedacht om hen de poort mee door te loodsen. Als dit mislukt zullen alle vooraanstaande krijgers uit het Griekse leger in één nacht sterven. Hoe draag je zo'n verantwoordelijkheid? En toch zit Odysseus daar blijkbaar allermist mee. Onbedoeld vangt Pyrrhus zijn blik op en Odysseus lacht. O ja, hij lacht, oogt vriendelijk, maar wat gaat er echt door hem heen? Zou hij Achilles hier willen hebben, in plaats van dit waardeloze onderdeurtje, zijn zoon? Nou, als hij dat wil, heeft hij gelijk, Achilles zou hier inderdaad moeten zitten. Die zou niet bang zijn.

Als hij de rij verder afgaat ziet hij Alcimus en Automedon naast elkaar zitten: ooit de adjudanten van Achilles, nu de zijne. Alleen zit het net iets anders. Zij hebben de leiding, al vanaf het moment dat hij arriveerde – ze ondersteunden een onervaren bevelhebber, verdoezelden zijn fouten, probeerden hem er bij zijn mannen altijd goed van af te laten komen. Nou, vandaag, of eigenlijk vannacht, komt daar verandering in. Na vannacht zal hij de mannen die naast Achilles hebben gestreden in de ogen kijken en enkel respect zien, respect voor wat hij in Troje gepresteerd heeft. Ach, natuurlijk gaat hij er niet over opscheppen, hij gaat het waarschijnlijk niet eens benoemen. Nee hoor, omdat dat niet hoeft, omdat iedereen het al zal weten; zo gaat dat nou eenmaal. Soms ziet hij deze mannen naar hem kijken, aan hem twijfelen. Nou, na vannacht niet meer... Vannacht zal hij...

O god, hij moet schijten. Hij gaat rechterop zitten en probeert zich niets van de darmkramp aan te trekken. Toen ze het paard in klommen had iedereen zich suf gelachen om de vraag waar de poemmers moesten komen te staan. ‘Bij het kontgat,’ zei Odysseus. ‘Waar anders?’ Daarop volgde een lachsalvo ten koste van degenen achterin. Niemand heeft de emmers nog gebruikt en hij piekert er niet over om de eerste te zijn. Ze zouden er allemaal met dichtgeknepen neus en handen wapperend bij zitten. Het is gewoon niet eerlijk, het is niet éerlijk. Hij zou aan belangrijke zaken moeten denken, de oorlog die vannacht tot een glorieus einde komt – door hém. Jarenlang heeft hij hiervoor getraind – al sinds hij oud genoeg was om een zwaard vast te houden. Zelfs daarvoor al, vijf, zes jaar oud, had hij met puntig geslepen stokken gevochten, hij was nooit niet aan het vechten, hij stompte zijn kindermisje als ze hem probeerde te sussen. En nu gaat het dan gebeuren, eindelijk gaat het echt gebeuren, en het enige wat hij kan denken is: wat als ik het in mijn broek doe?

De kramp lijkt wat af te nemen. Misschien valt het mee.

Buiten is het stilgevallen. Dagenlang was er het kabaal van schepen die werden volgeladen, mannen die zongen, trommels waarop geslagen werd, gonshout dat gonsde, priesters die reciteerden – allemaal zo luid mogelijk omdat de Trojanen het moesten horen. Ze moeten geloven dat de Grieken daadwerkelijk vertrekken. Er mag niets in de hutten achterblijven, omdat ze allereerst verkennings-troepen het strand op zullen sturen om te kijken of het kamp daadwerkelijk verlaten is. De mannen en wapens weghalen volstaat niet. Vrouwen, paarden, meubels, koeien – alles moet weg.

Inmiddels klinkt er in het paard een aanzwellend gemompel van onbehagen. Die stilte zit hen niet lekker; het voelt alsof ze in de steek zijn gelaten. Pyrrhus draait zich om op de bank om door een kier tussen twee planken te kijken, maar ziet helemaal niks.

‘Wat is er verdomme aan de hand?’ vraagt iemand.

‘Geen zorgen,’ zegt Odysseus, ‘die komen wel weer terug.’

En ja hoor, een paar minuten later horen ze al voetstappen over het strand hun kant op komen, gevolgd door geroep: ‘Gaat het een beetje daarbinnen?’ Een instemmend gegrom. Dan, uren later lijkt het, al zullen het maar minuten zijn geweest, schiet het paard met een ruk naar voren. Meteen steekt Odysseus zijn hand omhoog en een voor een gaan de lichten uit.

Pyrrhus doet zijn ogen dicht en stelt zich de bezwete ruggen van de mannen voor die gebukt dit bakbeest over het karrespoor naar Troje trekken. Ze hebben rolwielen ter ondersteuning, maar zelfs daarmee duurt het lang – het land zit vol kuilen en littekens van tien lange jaren oorlog. Als de priesters een lofzang op Athene, beschermvrouw van steden, inzetten weten ze dat ze in de buurt zijn. Beschermvrouw van steden? Is dat soms een grap? Het is verdomme te hopen dat ze déze stad niet beschermt. Eindelijk houdt het geruk op en kijken de mannen in de paardenbuik elkaar aan, hun gezichten slechts bleke vlekken in het schemerlicht. Is het zover? Zijn ze er? Nog een lofzang op Athene en dan, na drie laatste kreten ter ere van de godin, vertrekken de mannen die het paard naar de poorten van Troje hebben gesleept.

Hun stemmen, die nog steeds lofzangen en gebeden zingen, sterven langzaam weg.

‘Wat gaat er nu gebeuren?’ fluistert iemand.

En Odysseus zegt: ‘We blijven wachten.’

Er gaat een zak van geitenhuid vol aangelengde wijn van hand tot hand, al durven ze er alleen hun lippen mee te bevochtigen. De emmers zitten al bijna voor twee derde vol en, in de woorden van Odysseus, een houten paard dat ineens gaat pissen zou weleens argwaan kunnen wekken. Het is warm hierbinnen; het ruikt er naar hars van pas gehakt dennenhout – en er is iets heel vreemds aan de hand, want hij proeft de hars en ruikt de warmte. De binnenkant van zijn neusgaten voelt verschroeid. En hij is niet de enige die het zwaar heeft. Machaon is drijfnaat van het zweet – hij is een

stuk zwaarder dan de jongere mannen, die net zo slank zijn als de wilde honden die vast nog steeds bij de lege hutten rondsnuffelen en zich afvragen waar iedereen is gebleven. Pyrrhus probeert zich het uitgestorven kamp voor te stellen: de zaal waar hij tien dagen na zijn vaders dood voor het eerst binnenkwam, plaatsnam in de zetel van Achilles, zijn handen op de uitgesneden leeuwenkoppen liet rusten, zijn vingertoppen om hun grommende bek heen krulde zoals Achilles dat vast avond na avond gedaan had – en zich al die tijd een bedrieger voelde, een klein jongetje dat laat op mocht blijven. Had hij omlaag gekeken, dan had hij zijn benen dertig centimeter boven de vloer zien bungelen.

Morgenochtend is hij misschien wel dood, maar het heeft geen zin zo te denken: je noodlottige dag breekt aan wanneer hij aanbreekt en uitstel daarvan heb je zelf niet in de hand. Hij kijkt van links naar rechts, ziet zijn eigen spanning in ieder gezicht weerspiegeld. Zelfs Odysseus bijt inmiddels op zijn duimnagel. De Trojanen moeten inmiddels weten dat de schepen zijn vertrokken, dat het Griekse kamp inderdaad verlaten is, maar misschien geloven ze het niet? Priamus heeft Troje vijftig jaar lang geregeerd: hij is een te oude vos om in dit soort trucs te trappen. Het paard is een val, een briljante val – *ja, maar wie zit erin?*

Odysseus heft zijn hoofd om te luisteren en een tel later horen ze het allemaal: gemompel van Trojaanse stemmen, nieuwsgierig, nerveus. Wat is dat? Waarom is dat? Hebben de Grieken het bijltje er werkelijk bij neergegooid en zijn ze huiswaarts gekeerd, met achterlating van dit buitengewone geschenk?

‘Buitengewoon waardeloos,’ zegt iemand.

‘Hoe weet je dat het waardeloos is als je niet eens weet waar het voor is?’

‘Misschien weten we niet waar het voor is, maar één ding weten we wel: nooit die klote-Grieken vertrouwen.’

Een instemmend gebulder.

‘Hoe dan ook, hoe weten we dat het leeg is? Hoe weten we dat er niemand in zit?’

Inmiddels klinken de stemmen eerder angstig dan argwanend.
'Steek het in de hens.'

'Ja, toe maar, verbranden dat kreng. Dan ben je er gauw genoeg achter of er iemand in zit.'

Dat idee slaat aan; al gauw zingen ze allemaal: 'In de hens! In de hens! In de hens!'

Pyrrhus kijkt om zich heen en ziet angst op ieder gezicht; nee, meer dan angst – paniek. Dit zijn dappere mannen, de allerbeste van het Griekse leger, maar de man die je vertelt dat hij niet bang is voor vuur is ofwel een leugenaar ofwel een gek.

IN DE HENS! IN DE HENS! IN DE HENS!

Een houten doos stampvol mannen – die zal fikken als een brandstapel onder een laag varkensvet. En wat gaan de Trojanen doen als ze geschreeuw horen? Wegrennen om emmers water te halen? Dacht het verdomme niet; die zullen eromheen gaan staan lachen. Als het leger dan terugkomt zal het alleen verkoold hout en verbrande lijken aantreffen, met gebalde vuisten in de opstandige houding van mannen die zijn omgekomen in het vuur. En boven hen, op de muren, de Trojanen die staan te wachten. Hij is geen lafaard, echt niet, hij was bereid te sterven toen hij dit godvergeten paard instapte, maar hij verdomt het om geroosterd als een varken aan het spit te sterven. Liever nu uitstappen en strijden...

Hij wil net opstaan als zich een speerpunt boort tussen de hoofden van de twee mannen tegenover hem. Hij ziet hun gezichten, wezenloos van schrik. Meteen schuift iedereen dieper de buik in, zo ver mogelijk bij de zijkanen vandaan.

Buiten schreeuwt een vrouwenstem zo hard als ze kan: 'Het is een val, zien jullie dan niet dat het een val is?'

En dan een andere stem, van een man, oud, maar niet verzwakt, gezaghebbend. Dat kan alleen maar Priamus zijn. 'Cassandra,' zegt hij. 'Ga nu terug naar huis, ga naar huis.'

In het paard draaien mannen zich om en kijken Odysseus, wiens plan dit was, verwijtend aan, maar die haalt alleen zijn schouders

op en steekt zijn handen omhoog.

Weer barst er geschreeuw los. De wachters hebben iemand gevonden die zich schuilhield bij de poort, en diegene wordt nu voor Priamus geslept waar hij gedwongen wordt te knielen. En dan, eindelijk, eindelijk, begint Sinon te spreken, eerst met beverige stem, maar hoe meer hij in zijn verhaal opgaat hoe zelfverzekerder hij wordt. Pyrrhus kijkt naar Odysseus en ziet diens lippen met Sinons woorden meebewegen. Hij heeft hem de afgelopen drie weken begeleid, samen hebben ze uren achtereen door de arena geijsbeerd om het verhaal te repeteren en zich voor te bereiden op elke mogelijke vraag van de Trojanen.

Alle details zijn zo overtuigend als maar zijn kan; dat de Grieken dachten door de goden te zijn verlaten – met name door Athene, die ze diep beledigd hadden. Het paard is een offergift en dient direct naar haar tempel te worden gebracht. Maar niet de details zijn het belangrijkste. Alles hangt uiteindelijk af van in hoeverre Odysseus het karakter van Priamus heeft weten te doorgronden. Priamus was als klein jongetje van nog geen zeven gekidnapt in een oorlog. Moederziel alleen omdat hij noodgedwongen in een vreemd land woonde had hij steun gezocht bij de goden, en met name bij Zeus Xenios, de god die een goede behandeling van vreemden verlangt. Troje heeft onder de heerschappij van Priamus altijd mensen opgevangen wier eigen landgenoten zich tegen hen hadden gekeerd. Het verhaal van Odysseus is bewust bedacht om Priamus te raken, elk detail is beraamd om zijn vertrouwen uit te buiten en om te buigen tot zwakte. En als het plan niet werkt, zal dat niet aan Sinon hebben gelegen, want die gooit alles in de strijd, zijn stem reikt tot aan de hemel in een enorme jammerklacht. ‘Alstublieft,’ blijft hij maar zeggen. ‘Alstublieft, alstublieft, heb meelij met mij, ik durf niet naar huis, daar word ik vermoord.’

‘Laat hem gaan,’ zegt Priamus. En dan, blijkbaar rechtstreeks tot Sinon: ‘Welkom in Troje.’

Niet veel later klinkt het geklap van lasso's die om de nek van het paard worden geworpen, waarna het in beweging komt. Al na een paar meter komt het met een schok tot stilstand en blijft het een paar tergend lange minuten staan, om dan weer met een ruk naar voren te schieten. Pyrrhus spiedt door een kier tussen de planken – de nachtlucht voelt onverwacht koel op zijn oogleden –, maar hij ziet alleen een stenen muur. Al maakt hij daaruit wel op dat ze de Scaeische poort door gaan en Troje binnenrijden. Met wijd open-gesperde ogen kijken ze elkaar aan. Buiten zingen de Trojanen, mannen, vrouwen en kinderen, terwijl ze het paard door de poort mee naar binnen slepen, lofzangen voor Athene, beschermvrouw van steden. Er klinkt een hoop opgewonden gebabbel van de kleine jongetjes die hun vaders 'helpen' aan de touwen te trekken.

Intussen overkomt Pyrrhus iets vreemds. Misschien is het gewoon dorst, of de hitte, die nu erger is dan ooit, maar het lijkt of hij het paard van buitenaf ziet. Hij ziet het langzaam door de straten getrokken worden, met het hoofd ter hoogte van de paleis- en tempeldaken. Een vreemde gewaarwording: in het donker opgesloten zitten en toch de brede straten, open pleinen en massa's opgewonden Trojanen te kunnen zien die bij de benen van het paard rondkrioelen. Het ziet er zwart van. Het zijn net mieren die een insectencocon, groot genoeg om hun jongen er wekenlang mee te voeden, tevreden mee hun nest in slepen, niet wetende dat als de harde, glanzende pop eenmaal openbreekt hij de dood over hen zal uitstorten.

Eindelijk komt er een eind aan het gehort en gestoot. Inmiddels is iedereen in het paard kotsmisselijk. Meer gebeden, meer gezangen; de Trojanen stromen samen in de tempel van Athene om de godin te danken voor de overwinning. En dan begint het feestvieren: zingen, dansen, drinken, nog meer drinken. De Griekse krijgers blijven luisterend afwachten. Pyrrhus probeert ruimte te vinden om zijn benen te strekken; hij heeft kramp in zijn kuit, van de uitdroging en het te lang in dezelfde opgevouwen houding zit-

ten. Inmiddels is de duisternis nog dieper geworden, zonder maan die door de spleten in de flanken van het paard schijnt – er was een maanloze nacht voor de aanval uitgekozen. Zo nu en dan komt er een groepje dronken feestvierders voorbijgestrompeld wier fel brandende fakkels tijgerstrepen werpen op de gezichten van de binnen wachtende mannen. Het licht fonkelt op de helmen, de borstplaten en de kling van hun getrokken zwaarden. Ze blijven wachten. Buiten, ver weg in het donker, zullen de zwarte, snavelvormige schepen witte sporen door de deinende grijze zee trekken als de Griekse vloot terugkeert. Hij ziet al voor zich hoe de schepen de baai binnenvaren, met opgerolde zeilen omdat de roeiers het overnemen, en dan het schurende geluid van kielen over kiezels als ze hard het land op schieten.

Langzaam sterft het gezang en geroep weg; de laatste zatlappen zijn kruipend naar huis of liggen bewusteloos in de goot. En de wachters van Priamus? Zouden die nuchter zijn gebleven, nu de oorlog voorbij is, nu ze denken te weten dat ze gewonnen hebben en er niemand meer is om tegen te strijden?

Eindelijk, na een knikje van Odysseus, schuiven vier krijgers aan de andere kant grendels opzij om twee segmenten uit de flanken te tillen. De koele nachtlucht stroomt naar binnen; Pyrrhus voelt zijn huid tintelen van het verdampende zweet. En dan klimmen de mannen, een voor een, in een gestage stroom de touwladders af om op de grond in een cirkel te gaan staan. In de voorhoede wordt wat gestoeid omdat iedereen de eer wil als eerste buiten te zijn. Pyrrhus maakt zich daar niet druk om; hij is een van de eersten, dat is genoeg. Zijn voeten raken de grond, waardoor er een schok tot aan zijn ruggenwervel trekt. Er wordt gestampt om de bloedsomloop weer op gang te krijgen omdat ze het nu ieder moment op een rennen zullen moeten zetten. Hij haalt een fakkel uit een houder aan de tempelmuur en in het felle rode licht kijkt hij achterom, waar de laatste krijgers zich log op de grond laten vallen. Ondertussen poept het paard meer mannen uit. Als ze er allemaal uit zijn, draai-

en ze zich om en kijken elkaar aan, met allemaal dezelfde halfwakkere uitdrukking op hun gezicht. Ze zijn binnen. Langzaam wordt hij overspoeld door het besef: een onstuitbare golf. Nu, op dit moment, staat hij waar zijn vader nooit heeft gestaan: binnen de muren van Troje. De angst is weg. Alles licht, alles helder. Even verderop, in het donker, bevinden zich de poorten die ze moeten openzetten om het leger binnen te laten. Pyrrhus verstevigt de greep om zijn zwaard en begint te rennen.

Een uur later staat hij in het heetst van de strijd op de palestrap. Hij pakt een stervende man zijn bijl af en begint in te hakken op de deur. Vanwege de menigte krijgers die achter hem de trap op komt valt het niet mee een slingerbeweging te maken – hij roept dat ze naar achteren moeten, hem de ruimte moeten geven, en vier of vijf houwen later zit er een gat dat net groot genoeg is om doorheen te kunnen. En dan is het makkelijk, is alles makkelijk. Door de gang stormend voelt hij zijn vaders bloed door zijn aderen stromen en slaakt hij een jubelende strijdkreet.

Bij de ingang van de troonzaal staat een stevige haag Trojaanse wachters, de Griekse krijgers zijn al met hen op de vuist, maar hij buigt af naar rechts, op zoek naar de geheime doorgang die leidt van Hektors huis – waar zijn weduwe Andromache nu alleen woont met hun zoon – naar de privévertrekken van Priamus. Dat is de informatie die Odysseus uit zijn gevangengenomen prins heeft gekregen door hem te martelen. Een deur in de muur, half verscholen achter een scherm, komt uit op een flauw verlichte, steil aflopende doorgang – de koude geur van bedompte, ongebruikte ruimtes – waarna hij via een trap omhoog wordt geleid naar het felle licht van de troonzaal, waar Priamus voor een altaar staat, roerloos, afwachting, alsof zijn hele leven één grote voorbereiding was op dit moment. Ze zijn alleen. Het wapengekletter van Grieken

en Trojanen aan de andere kant van de muur lijkt weg te sterven.

Zwijgend kijken ze elkaar aan. Priamus is oud, schrikbarend oud, en zo breekbaar dat zijn wapenrusting te zwaar voor hem lijkt. Pyrrhus schraapt zijn keel, een vreemd, verontschuldigd geluid in die doodse stilte. De tijd lijkt stil te staan, en hij weet niet hoe hij hem weer op gang kan brengen. Hij komt dicht bij de trap voor het altaar en maakt zijn naam bekend, wat voor een gevecht altijd dient te gebeuren: 'Ik ben Pyrrhus, zoon van Achilles.' Priamus werpt hem – ongelofelijk, onvergeeflijk – hoofdschuddend een glimlach toe. Pyrrhus, verbolgen inmiddels, zet zijn voet op de onderste trede en ziet dat Priamus zich schrap zet –, maar als de oude man uiteindelijk zijn speer werpt dringt die niet het schild in, maar blijft heel even trillend hangen, alvorens op de vloer te kletteren. Pyrrhus barst in lachen uit, en het geluid van zijn eigen lach heeft een verlossende uitwerking op hem. Hij springt de trap op, grijpt een vuistvol haar van Priamus, trekt zijn hoofd naar achteren om de schriële hals bloot te leggen en...

En niets...

Het afgelopen uur had hij in een aan bezetenheid grenzende staat verkeerd, zijn voeten raakten nauwelijks de grond, vanuit de hemel stroomde er kracht bij hem naar binnen –, maar nu, nu die bezetenheid hem het meest van pas zou komen, voelt hij die uit zijn ledematen wegvloeien. Hij steekt zijn arm omhoog, maar het zwaard is zwaar, zwaar. Priamus ruikt zwakte, wringt zich uit zijn greep en probeert te ontkomen, maar struikelt en valt voorover de trap af. Pyrrhus is direct bij hem, grijpt de zilveren manen vast en nu moet het gebeuren, nu, nú, maar het haar is onverwacht zacht, bijna vrouwelijk, en dat piepkleine, onbeduidende detail is genoeg om hem van zijn stuk te brengen. Hij haalt uit naar de hals van de oude man, mist – *stom, stom* – hij is net een jochie van tien dat zijn eerste varken probeert te spiesen, erop los hakkend, snee na snee en niet een ervan diep genoeg om te doden. Priamus zag er door zijn witte haar en bleke huid uit alsof er geen druppel bloed in hem zat;

nou, mooi wel dus, liters en liters zelfs, en hij glijdt en glibbert over de vloer. Uiteindelijk krijgt hij de oude kerel te pakken, knielt neer op zijn knokige borst maar dan nog krijgt hij het niet voor elkaar. ‘Achilles! Vader!’ kreunt hij wanhopig. En ongelofelijk, Priamus draait zich naar hem toe en glimlacht weer. ‘De zoon van Achilles?’ zegt hij. ‘Jij? Je kunt niet in zijn schaduw staan.’

Door een rood waas van woede krijgt Pyrrhus de kracht om nogmaals te steken. Recht in de hals deze keer, feilloos. Het warme bloed van Priamus gutst over zijn gebalde vuist. Dat was het dan. Klaar. Hij laat het lichaam op de vloer glijden. Ergens in de buurt klinkt geschreeuw van een vrouw. Verwilderd kijkt hij om zich heen en ziet een groepje vrouwen, sommige met een baby in hun armen, gehurkt aan de andere kant van het altaar zitten. Dronken van overwinning en opluchting rent hij met wijd open armen op ze af, roept: ‘BOE!’ in hun gezicht en lacht terwijl ze wegduiken.

Maar één meisje staat op en kijkt hem recht aan – met uitpuilende ogen, een gezicht als een kikker. Hoe durft ze hem aan te kijken? Heel even komt hij in de verleiding naar haar uit te halen, maar hij houdt zich op tijd in. Er valt geen eer te behalen aan het doden van een vrouw, en hij is hoe dan ook moe, zo moe is hij zijn hele leven niet geweest. Zijn rechterarm bungelt aan zijn schouder, zo slap als een dweil. Het bloed van Priamus stolt op zijn huid, stinkend, die vissige, ijzerachtige geur. Even blijft hij staan, bekijkt het lijk van bovenaf en schopt het dan ineens opzij. Geen begrafenis voor Priamus, besluit hij. Geen eer, geen riten, geen waardigheid in de dood. Hij zal precies doen wat zijn vader met Hektor heeft gedaan: de oude man aan zijn stakige enkels aan de as van zijn strijdswagen binden om hem mee terug naar het kamp te sleuren. Maar eerst moet hij weg van al het geschreeuw en gesnik, en daarom strompelt hij op de tast door een deur rechts van hem.

Donker hier, koel en stil; het vrouwengeschreeuw klinkt zachter nu. Terwijl zijn ogen wennen aan het donker, ziet hij een rek vol ceremoniële gewaden, waarnaast een stoel staat met de kleding van